

O. JAROSŁAW PAKUŁA OFM CONV.

**NAUCZANIE BENEDYKTA XVI I FRANCISZKA
O POSŁUDZE CHARYTATYWNEJ
A JEJ REALIZACJA W POLSCE W ŚWIETLE
DIECEZJALNYCH SYNTEZ SYNODALNYCH**

The teaching of Francis and Benedict XVI on charitable service and its implementation in Poland in the light of diocesan synodal syntheses

Przeżywany w Kościele synod o synodalności (2021-2024) zakłada znalezienie się na drodze wspólnego podążania, które umożliwi realizację misji Kościoła słuchającego i kochającego świat¹. Celem synodu nie jest bowiem demokratyzacja Kościoła, ale otwarcie się na działanie Ducha Świętego, który przemawia w prawdzie i komunii wierzących. Umożliwiając dostrzeżenie jedności w kwestiach, które mają ważne znaczenie dla życia i misji Kościoła, odkrywając w nich wolę Boga².

Etap diecezjalny synodu o synodalności³ rozpoczął się w październiku 2021 roku. Zakończenie procesu konsultacji na poziomie

¹ Por. Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów*, Watykan 17.10.2015, „L'Osservatore Romano” 2015 nr 11, s. 5.

² L.M. Epicoco, *Synod nie jest formą demokracji*, „L'Osservatore Romano” 2021 nr 11, s. 3.

³ *Vademecum synodu o synodalności* podkreśla przeżywanie etapu konsultacji na etapie diecezjalnych w duchu modlitwy. „Same spotkania zespołu powinny mieć charakter synodalny i duchowego rozeznawania, wsłuchując się pod przewodnictwem Ducha Świętego w żywy głos Ludu Bożego w całej diecezji”. *Vademecum synodu o synodalności*, <https://www.archidiecezja.wroc.pl/pliki/vademecum-synodu-o-synodalności.pdf> (dostęp 19.10.2022), s. 49.

diecezjalnym pierwotnie planowane było na kwiecień 2022 roku. Jednak z powodu pandemii został on wydłużony do września 2023 roku⁴. Jak przypomniało *Vademecum synodu o synodalności*, zadaniem poszczególnych diecezji jest wypracowanie najbardziej adekwatnej metody umożliwiającej uczestnikom doświadczenie prowadzenia przez Ducha Świętego⁵. Wspomniany dokument, zakładał dwie formy uczestnictwa w etapie diecezjalnym, wymieniając spotkania oraz takie, które związane są z posługiwaniem się multimediami⁶. Proces konsultacji w diecezjach zakładał udzielenie odpowiedzi na 10 pytań dotyczących: towarzyszenia, słuchania, zabierania głosu, celebrowania, współodpowiedzialności w misji, dialogu w Kościele i społeczeństwie, ekumenizmu, władzy i uczestnictwa, rozeznawania i podejmowania decyzji oraz formowania do synodalności⁷. Z podsumowania etapów diecezjalnych, wynika, że w 56% uczestnictwo w procesie synodalnym dokonało się przez spotkania, 38% przez spotkania i ankietę on-line oraz 5% tylko przez przygotowaną ankietę on-line⁸.

Ważnym elementem misji i tożsamości Kościoła jest pomoc ludziom znajdującym się w potrzebie. Ma on zaradzać trudnościom współczesnego człowieka tak, aby ukazać jego godność i powołanie⁹. Realizacja tego posłannictwa opiera się na miłości, do której powołani są wszyscy wierni przez realizację dzieł miłosierdzia¹⁰. W ten sposób Kościół wypełnia nakaz Jezusa Chrystusa przez służbę ubogim, ludziom w podeszłym wieku, niepełnosprawnym i potrzebującym

⁴ Por. <https://www.ekai.pl/przedluzony-zostal-termin-diecezjalnych-konsultacji-synodalnych/> (dostęp 14.09.2022).

⁵ Por. *Vademecum synodu o synodalności*, dz. cyt. s. 32.

⁶ Por. tamże, s. 21.

⁷ Por. tamże, s. 34-36.

⁸ Por. *Statystyki synodalne*, <https://synod.org.pl/statystyki-synodalne/> (dostęp 14.09.2022).

⁹ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Watykan 1965, 12

¹⁰ Por. Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, Watykan 1965, 8.

pomocy. Ta pomoc ludziom potrzebującym nazywana jest posługą charytatywną. Autor za ks. Wiesławem Przygodą definiuje ją jako działalność Kościoła opierającą się na Bożym przykazaniu miłości, odnosząca się do osób ubogich materialnie lub duchowo, której celem jest udzielanie niezbędnej pomocy i prowadzącej do rozwoju osobowego¹¹. Jest ona również przedmiotem badań i refleksji naukowej¹². Nie znajdziemy jednak opracowania, które dotyczyłoby posługi charytatywnej Kościoła w kontekście synodu o synodalności. Z tego tytułu autor postanowił, posługując się metodami analizy i syntezy, zbadać rozumienie i realizację tej posługi w Polsce w świetle diecezjalnych syntez etapów synodu o synodalności. Chce on zobaczyć na ile syntezy diecezjalne definiują ją tak, jak naucza o niej papież Benedykt XVI i papież Franciszek oraz wskazać obecne w nich jej różne wymiary i wyzwania. Autor, realizując postawiony cel, najpierw odwoła się do nauczania Benedykta XVI, przedstawiając istotne elementy chrześcijańskiej *caritas* w posłudze charytatywnej (1). Następnie omówi nauczanie Franciszka o miłosierdziu (2), a później ukaże przedstawioną w syntezach synodalnych istotę posługi charytatywnej i jej obszary, zwracając uwagę jak bardzo wpisują się one w nurt nauczania papieskiego (3). Zwieńczeniem rozważań będzie syntetyczne ukazanie wyzwań zawartych w syntezach (4).

¹¹ Por. W. Przygoda, *Charytatywna funkcja Kościoła*, w: R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski (red.), *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin 2006, s. 130.

¹² Zob. W. Przygoda, *Funkcja charytatywna Kościoła po Soborze Watykańskim II. Studium pastoralne*, Lublin 1998; tenże, *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2004; tenże, *Apostolski wymiar wolontariatu charytatywnego w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne na podstawie badań wolontariuszy z parafialnych zespołów Caritas*, Lublin 2012; tenże, *Opcja preferencyjna na rzecz ubogich według „Ewangelii gaudium”*, w: M. Jagodziński, J. Wojtkun (red.), *Kościół wobec wyzwań współczesnych*, Radom 2015, s. 197-214; tenże, *Miłosierdzie Boże szansą ożywienia posługi charytatywnej Kościoła w Polsce*, „Polonia Sacra” 19(59) 2020, s. 87-109; Nogowski J., *Działalność charytatywna wezwaniem dla parafii*, „Civitas et Lex” 2015, nr 2 (6), s. 83-93; J. Koral, *Podstawy działalności charytatywnej Kościoła na przykładzie organizacji Caritas. Studium etyczno-społeczne*, Kraków 2000.

Motywacją do podjęcia powyższej analizy jest pragnienie uniknięcia sytuacji, w której trud osób zaangażowanych w etap konsultacji synodalnych, odzwierciedlony w tekście syntez zostanie pozostawiony bez echa. Wpisuje się to w postulat zawarty w *Vademecum synodu o synodalności* mówiący o publikacji poszczególnych syntez zachęca do podjęcia ich analizy¹³.

Podstawowym źródłem artykułu będzie nauczanie Benedykta XVI i Franciszka o posłudze charytatywnej oraz opublikowane syntezы diecezjalne synodu o synodalności¹⁴. Dostępne syntezы pochodzą z 37 polskich diecezji¹⁵, zawierając podsumowanie prac zespołów synodalnych, w których brało udział ok. 100 tysięcy osób¹⁶.

Posługa charytatywna Kościoła realizowana jest na szczeblu ogólnokościelnym przez Dykasterię ds. Posługi Miłosierdzia oraz Caritas Internationalis, w Polsce głównie przez Caritas na poziomie ogólnopolskim, diecezjalnym i parafialnym¹⁷. Jubileusz 30-lecia istnienia Caritas Polska, który obchodzono w 2020 roku stał się okazją do ukazania ogromu działalności instytucji i udzielanej przez nią pomocy osobom znajdującym się w potrzebie¹⁸. Każdego roku na oficjalnej stronie Caritas Polska dostępny jest *Raport o działalności Caritas Polska*. O zakresie udzielanej pomocy świadczy choćby suma 200 mln złotych, która w roku 2021 rozdysponowała wspomniana

¹³ *Vademecum synodu o synodalności*, dz. cyt., s. 49.

¹⁴ Autor będzie korzystał z: *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*. Stan na dzień 30.08. Wersja ujednolicona. https://synod.org.pl/wp-content/uploads/2022/08/Wszystkie-syntezy-razem_20220830_1032.pdf (dostęp 19.10.2022).

¹⁵ Por. <https://synod.org.pl/podsumowanie-synodu-w-diecezjach/> (dostęp 19.10.2022).

¹⁶ Por. <https://www.ekai.pl/oby-glos-wiernych-stal-sie-programem-powaznej-reformy-kosciola/> (dostęp 14.09.2022). Dokładna statystyka uczestnictwa w poszczególnych diecezjach dostępna jest na stronie <https://synod.org.pl/statystyki-synodalne/> (dostęp 19.10.2022).

¹⁷ Por. W. Przygoda, *Charytatywna funkcja Kościoła*, w: R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski (red.), *Leksykon teologii pastoralnej*, dz. cyt., s. 130-131.

¹⁸ Por. Bejma U., M. Iżycki, L. Szot (red.), *Z pomocą potrzebującym. 30-lecie Caritas Polska*, Warszawa 2020.

instytucja¹⁹. Na poziomie diecezjalnym w diecezji Caritas wyróżniają się Caritas Diecezji Tarnowskiej, która przeprowadziła 24 inicjatywy charytatywne²⁰. Caritas Polska prowadzi również program wsparcia dla rodzin z krajów Bliskiego Wschodu²¹ oraz w innych miejscach poza granicami Polski²².

1. Benedykt XVI o istotnych elementach chrześcijańskiej *caritas* w posłudze charytatywnej Kościoła

Autor pragnie omówić główne elementy posługi charytatywnej Kościoła, ukazując jej istotę, motywację, znaczenia pokory w jej spełnianiu, związane z nią pokusy i niebezpieczeństwa, a także środki umożliwiające zachowanie istoty posługi *caritas*, którymi jest modlitwa i prymat Boga. Na dalszym etapie rozważań będą one skonfrontowane z treścią syntez etapu diecezjalnego.

¹⁹ Por. *Caritas Polska. Raport 2021*, s. 7; <https://caritas.pl/wp-content/uploads/2022/07/raport-caritas-za2021-final-lekki.pdf> (dostęp 19.10.2022). Regularną pomoc żywnościową otrzymało ok. 300 tys. osób; wsparciem dla seniorów zostało objętych: 10 tys. korzystało z karty „Na codzienne zakupy”, 21 600 otrzymało kopertę życia, dla 1000 codziennie dowożono posiłek do ich domów; pomoc dzieciom i młodzieży została udzielona w programie „Skrzydła” dla 927 uczniów; „Wakacyjna Akcja Caritas” dla 8 000 dzieci i młodzieży do 18 roku życia; „Tornister pełen uśmiechu” 6 400 uczniów; „Akademia Caritas Dzieciom” ok. 3 000 uczniów. Kwota, jaka została przeznaczona na rzecz projektów pomocy dla osób wykluczonych społecznie wyniosła 103 852 zł. i dotyczyła przede wszystkim pomocy bezdomnym i osobom uzależnionym, pomocą migrantom i uchodźcom objęto 2 588 osób. Por. tamże, s. 19-33.

²⁰ W statystyce zaznaczają się również: Caritas Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej, Caritas Diecezji Bydgoskiej, Caritas Diecezji Warszawsko-Praskiej, Caritas Diecezji Świdnickiej, Caritas Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej i Caritas Diecezji Sandomierskiej. Por. tamże, s. 54.

²¹ W ubiegłym roku, udzieliła wsparcia dla ponad 6 500 rodzin z Syrii, Strefy Gazy, Libanu i Iraku. Por. tamże, s. 64-65.

²² W obszarze pomocy zagranicznej prowadziła również pomoc w Jemenie, Nepalu, Chorwacji, Grecji, Wenezueli, Libanie, Syrii, Jordanii, Palestynie-Betlejem, Gruzji, Palestynie-Strefa Gazy, Jemenie oraz mniejsze projekty w Afryce, Azji, Australii i Oceanii jak również w Europie. Por. tamże, s. 66-81.

Kluczowym dla zrozumienia posługi charytatywnej Kościoła w świetle chrześcijańskiej *caritas*, jest odwołanie się do nauczania Benedykta XVI, który jest przekonany o tym, że należy ona do Jego istoty i natury²³.

Papież wskazuje na niezbędne elementy chrześcijańskiej *caritas*. Powołując się na przypowieść o miłosiernym Samarytaninie, stwierdza, że najpierw jest ona realistyczną odpowiedzią na to co jest koniecznością wynikającą z sytuacji człowieka. W tym zakresie daje również bardzo konkretne wskazania. W realizacji uczynków miłosierdzia względem ciała wyraża swoje z troskaniem o konieczność gromadzenia potrzebnych środków materialnych i przygotowania wykwalifikowanych osób. Punkt ciężkości w odniesieniu do osób świadczących pomoc położony jest na jakość ich człowieczeństwa, które wynika z ich serca²⁴. Przypomina on, że „dlatego takim pracownikom, oprócz przygotowania profesjonalnego, potrzeba również i nade wszystko «formacji serca»: trzeba ich prowadzić ku takiemu spotkaniu z Bogiem w Chrystusie, które by budziło w nich miłość i otwierało ich serca na drugiego, tak aby miłość bliźniego nie była już dla nich przykazaniem nałożonym niejako z zewnątrz, ale konsekwencją wynikającą z ich wiary, która działa przez miłość (por. Ga 5, 6)”²⁵.

Na drugim miejscu Ojciec święty zwraca uwagę na niezależność działalności charytatywnej od partii i ideologii, ponieważ jest ona udzielaniem miłości, która jest potrzebna człowiekowi w każdym czasie i okoliczności jego życia. Zaznaczając, że „program chrześcijański—program dobrego Samarytanina, program Jezusa—to «serce, które widzi»”, zauważa: „takie serce widzi, gdzie potrzeba miłości i działa konsekwentnie”²⁶.

Benedykt XVI omawiając trzeci element chrześcijańskiej *caritas* wskazuje na fakt, że nie może być ona używana jako narzędzie prozelityzmu wyjaśniając, że natura miłości zawiera się w bezinteresowności.

²³ Por. Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, Watykan 2005, 25.

²⁴ Por. tamże, 31.

²⁵ Tamże.

²⁶ Tamże.

Według niego nie oznacza to jednak, że ma zostać pominięta prawda o Bogu. Ocenia on, że „najgłębszą przyczyną cierpienia jest właśnie brak Boga”²⁷. Papież podkreśla, że posługa miłości realizowana z ramienia Kościoła nie narzuca jednak jego wiary. Świadek miłości, znający jej naturę, udziela tego daru w czystości i bezinteresowności, wskazując na dawcę, którym jest Bóg. Wyraża on swoją ufność w umiejętność rozeznawania właściwych postaw wobec osób, którym udzielana jest pomoc. Jest przekonany o tym, że ludzie będą wiedzieli, kiedy należy mówić o Bogu, a kiedy pozwolić działać miłości. Do zadań Kościoła wobec ludzi posługujących w przestrzeni chrześcijańskiej *caritas* należy budowanie ich świadomości o tym, że mają być autentycznymi świadkami Chrystusa²⁸.

Zdaniem papieża poszukiwanie motywacji posługi charytatywnej, znajduje swoje spełnienie w hymnie o miłości św. Pawła (por. 1 Kor 13). Nazywa go *magna carta* całej posługi kościelnej²⁹, ponieważ w nim zawiera się kompendium wiedzy o miłości. Odnosząc się do podejmowanych inicjatyw w zakresie posługi charytatywnej, uwypukla on konieczność dostrzeżenia w nich miłości do człowieka, której źródłem jest spotkanie z Chrystusem. Jest to możliwe gdy osoba udzielająca wsparcia staje się darem z siebie. W przeciwnym razie, przy braku zastosowania tej zasady, istnieje ryzyko pogardzenia drugim człowiekiem³⁰. Kolejnym istotnym punktem odniesienia jest nauczanie Jezusa, który oddał życie z miłości do człowieka, zostawiając swoim uczniom przykład do naśladowania jednocząc się z głodnymi, spragnionymi, obcymi, nagimi, chorymi oraz więźniami. W swoim nauczaniu podkreślał On wartość miłości, która jest zdolna do ofiary z własnego życia (por. J 15, 12; 1 J 3, 16), jak również jej znaczenia na Sądzie Ostatecznym (por. Mt 25, 31-46)³¹.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże, 34.

³⁰ Por. tamże.

³¹ Por. M. Kluz, *Wymagania miłości w życiu społecznym w świetle encyklik Deus caritas est i Caritas in veritate papieża Benedykta XVI*, „Studia Nauk Teologicznych” 12 (2017), s. 195.

Cenną wskazówką Benedykta XVI udzieloną dla osób zaangażowanych w posługę charytatywną jest czynienie jej w pokorze. Tłumaczy on, że z niej wynika niegorszenie się z sytuacji, w jakiej znajduje się człowiek, któremu udziela się pomocy oraz nie patrzenie na niego z góry³². Wyjaśnia, że „Chrystus zajął ostatnie miejsce na świecie – krzyż – i właśnie z tą radykalną pokorą odkupił nas i nieustannie nam pomaga. Kto pomaga, dostrzega, że właśnie w ten sposób i jemu jest udzielana pomoc; nie jest jego zasługą, ani tytułem do chluby fakt, że może pomagać. To zadanie jest łaską”³³. Pokora umożliwia również przewyciężenie trudności związanych z posługą. Prowadzi ona bowiem do zrozumienia tego, że osoba podejmująca działanie wobec potrzebujących, staje się narzędziem Boga³⁴. Ks. Marek Kluz, analizując miłość w duchu papieskiego nauczania zaznacza, że miłość widzi człowieka w prawdzie. Mimo że odkrycie jej wymaga niejednokrotnie przejścia przez meandry sytuacji materialnej i duchowej konkretnego człowieka³⁵.

Ojciec święty przestrzega również przed pokusami związanym z posługą *caritas*. Pierwszą z nich jest uniwersalne rozwiązanie każdego problemu, które wynika z ilości potrzeb oraz z ideologicznego przekonania o wypełnianiu przestrzeni, które nie są objęte Bożym działaniem. Drugą pokusą jest bierność, która ma swoje źródło w przekonaniu o tym, że nic nie da się zrobić. Recepta jakiej w tej sytuacji udziela papież, jest związana z potrzebą relacji z Jezusem, która chroni człowieka przed pychą i rezygnacją³⁶. Konieczne jest również zwrócenie uwagi na inne niebezpieczeństwa grożące posłudze charytatywnej. Wśród nich należy wymienić aktywizm i sekularyzację. Wskazania jakich udziela papież, prowadzą do zrozumienia wartości modlitwy w praktykowaniu chrześcijańskiej *caritas*. Przypomina on,

³² Por. Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, dz. cyt., 35.

³³ Tamże.

³⁴ Por. tamże.

³⁵ Por. M. Kluz, *Wymagania miłości w życiu społecznym w świetle encyklik *Deus caritas est* i *Caritas in veritate* papieża Benedykta XVI*, dz. cyt., s. 194.

³⁶ Por. Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, dz. cyt., 36.

że spotkanie z Bogiem Ojcem staje się źródłem pociechy³⁷. Tłumaczy, że „zażyłość z Bogiem osobowym i poddanie się Jego woli chronią przed degradacją człowieka, ratują go z niewoli fanatycznych i terrorystycznych doktryn” zauważając, że „autentycznie religijna postawa daleka jest od wynoszenia się do roli sędziego Boga, oskarżania Go, że pozwala na biedę, nie mając litości dla swoich stworzeń. Kto usiłuje walczyć z Bogiem w imię dobra człowieka, na kogo będzie mógł liczyć, gdy działanie ludzkie okaże się bezsilne?”³⁸.

W. Przygoda, powołując się na ks. kard. Paula Josefa Cordesa, stwierdza, że nieodzownym elementem dla właściwego rozumienia posługi charytatywnej Kościoła jest ugruntowanie jej w Bogu. Pastoralista zauważa, że nie jest możliwe rozumienie miłości bliźniego bez miłości Boga³⁹. Jego zdaniem są one jednością i w taki sposób należy je postrzegać i realizować. Stwierdza: „miłość bliźniego jest zatem współzależna od miłowania Boga, bo miłość do człowieka czerpie swoją siłę z miłowania Boga”⁴⁰. Powołując się na zdanie wspomnianego już kościelnego hierarchę pełniącego wówczas funkcję przewodniczącego Papieskiej Rady „Cor Unum” zauważa, że konieczne jest przypominanie tej oczywistej prawdy wszystkim zaangażowanym w posługę charytatywną, ponieważ najbardziej oczywiste prawdy bywają pomijane w praktyce. Podkreślanie wagi optyki takiego spojrzenia na wypełnianie przykazania miłości jest tym bardziej zasadne, gdyż „pierwsza część postulatu Jezusa Chrystusa, zawartego w podwójnym przykazaniu miłości, jest nader często pomijana w pracy charytatywnej instytucji kościelnych”⁴¹. Pierwszeństwo Boga jest bowiem gwarantem udzielania miłości, która pochodzi od Jezusa Chrystusa. Ten sposób rozumienia miłości, który niejednokrotnie jest obcy mentalności tego świata, staje się czytelnym świadectwem

³⁷ Por. tamże, 37.

³⁸ Tamże.

³⁹ Por. W. Przygoda, *Specyfika posługi charytatywnej Kościoła w ujęciu kard. Paula Josefa Cordesa*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2 (57) 2010, s. 30.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże.

naśladowania miłości Zbawiciela ponieważ On jest źródłem troski o drugiego człowieka⁴². Zaburzenie optyki spojrzenia na posługę charytatywną Kościoła, która wynika z przykazania miłości Boga i bliźniego, może powodować postrzeganie tej działalności jako jednej z wielu organizacji opiekuńczych⁴³. Zdaniem W. Przygody, odwołującego się do opinii ks. Jeana Rodhaina, istnieje zależność między praktykowaniem miłości i miłosierdzia a dogmatycznym nauczaniem o Trójcy Świętej. Gdzie bowiem zaniedbuje się przypomnienie prawdy o absolutnej miłości Boga, dochodzi do kryzysu praktykowania miłości wobec człowieka. Posługa charytatywna powinna bowiem prowadzić do kontemplacji miłości Boga, a spotkanie z nią do miłości względem drugiego człowieka⁴⁴.

2. Miłosierdzie w nauczaniu papieża Franciszka

Zostanie teraz zrelacjonowane nauczanie papieża Franciszka łączącego posługę charytatywną Kościoła z miłosierdziem. Ukazane najpierw będzie znaczenie Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia a następnie zostanie przedstawiony duchowy wymiar miłosierdzia oraz jego praktyczny i realny wymiar. Na dalszym etapie rozważań również nauczanie Franciszka będzie skonfrontowane z treścią syntezy etapu diecezjalnego.

Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, którą można nazwać dokumentem programowym pontyfikatu papieża Franciszka, wskazuje na konieczność dotarcia do wszystkich, którzy znaleźli się na peryferiach życia. Zakłada wyjście z pewnej kościelnej sfery komfortu, którego celem będzie przekazanie życia Jezusa Chrystusa⁴⁵. Podkreśla on, że ponieważ „tylu naszych braci żyje pozbawionych siły, światła i pociechy z przyjaźni z Jezusem Chrystusem, bez przygarniającej ich

⁴² Por. tamże.

⁴³ Por. Z. Sobolewski, „*Caritas Christi urget nos*” (2 Kor 5, 14)-*duchowość Caritas*, „*Studia Elckie*” 19(2017) numer specjalny, s. 722.

⁴⁴ Por. W. Przygoda, *Chrześcijanin świadkiem miłości w świecie. Refleksja pastoralna na podstawie encyklik papieża Benedykta XVI*, „*Roczniki Pastoralno-Katechetyczne*” 3(58) 2011, s.336.

⁴⁵ Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, Watykan 2011, 49.

wspólnoty wiary, bez perspektywy sensu i życia”⁴⁶, konieczne jest nie tylko niesienie pomocy materialnej, ale również w zakresie religijnym i duchowym tak, aby obejmowała ona pomoc całemu człowiekowi⁴⁷. „Zakłada to docenianie ubogiego z jego dobrocią, z jego sposobem życia, z jego kulturą, z jego sposobem przeżywania wiary”⁴⁸. Tylko spojrzenie na ubogiego z miłością, które przekłada się na autentyczne doświadczenie, może sprawić w nim, że będzie on widział swoją wartość. Zdaniem Franciszka tylko taka optyka jest w stanie uchronić posługę charytatywną od ideologii i przedmiotowego traktowania ubogich⁴⁹. W tym kontekście używa on charakterystycznych dla siebie stwierdzeń o potrzebie „realnej i serdecznej bliskości”⁵⁰.

Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia był czasem pogłębienia wrażliwości wobec ubóstwa obecnego we współczesnym świecie. Jak podsumowuje ks. Zbigniew Sobolewski, w czasie jego trwania papież 723 razy nawoływał do budowania kultury miłosierdzia, solidarności i braterstwa zauważając, że dla Franciszka owa kultura jest wielowymiarowa. Dotyczy ona kwestii ekonomicznych, społecznych, moralnych i religijnych. Okazywane miłosierdzie musi więc mieć charakter całościowy, ogarniając swoim zasięgiem wszystkie wymienione dziedziny życia człowieka⁵¹. Autor zauważa, że „papież Franciszek daje osobiste świadectwo troski o ubogich. Odwiedza miejsca, w których żyją. Ujmuje skromnością i prostotą, pragnąc by Kościół, odnowił w sobie opcje na rzecz ubogich, zwłaszcza uchodźców i migrantów, ofiar wojen i prześladowań, wykorzystywanych dzieci i nieletnich, kobiet i starców”⁵².

Papież Franciszek z całą stanowczością podkreśla, że dla zrozumienia posłannictwa Jezusa Chrystusa, konieczne jest dostrzeżenie

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Por. tamże, 199.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Por. tamże.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Por. Z. Sobolewski, „*Caritas Christi urget nos*” (2 Kor 5, 14)-*duchowość Caritas*, dz. cyt., s. 724.

⁵² Tamże, s. 725.

Jego postawy miłosierdzia wobec ludzi w czasie jego publicznej działalności. Czyny i słowa Zbawiciela przeniknięte są miłosierdziem⁵³. Zdaniem Z Sobolewskiego jednym z kluczowych tekstów dla zrozumienia wyobraźni miłosierdzia u papieża Franciszka, jest jego homilia z kanonizacji bł. Matki Teresy z Kalkuty⁵⁴. W czasie uroczystości kanonizacyjnej Papież stwierdził, że „Bogu miłe są wszelkie uczynki miłosierdzia, ponieważ w bracie, któremu pomagamy, rozpoznajemy oblicze Boga, którego nikt nie może oglądać (por. J 1, 18). Ilekroć pochylamy się nad potrzebami braci, nakarmiliśmy i napoiiliśmy Jezusa; przydzielaliśmy, wsparliśmy i nawiedziliśmy Syna Bożego (por. Mt 25, 40)”⁵⁵. Kaznodzieja podkreślał również, że powołaniem chrześcijanina jest codzienne wzrastanie w miłości na wzór Chrystusa⁵⁶. Praktykowanie uczynków miłosierdzia co do duszy i ciała, zdaniem papieża, należy traktować komplementarnie. Wówczas w ciele potrzebujących spotykamy samego Chrystusa, a praktykując te związane z duszą, uświadamiamy sobie nasz własny grzech⁵⁷. „Bowiemy właśnie wtedy, gdy dotyka się w ubogim człowieku ciała Chrystusa ukrzyżowanego, grzesznik może otrzymać w darze uświadomienie sobie, że on sam jest biednym żebrakiem”⁵⁸.

Miłosierdzie domaga się realnego spojrzenia na konkretne przeszczenie ludzkiej biedy. Z tego powodu w swoich przemówieniach Franciszek zwraca uwagę na potrzeby „opuszczonych, poważnie upośledzonych, najciężej chorych, umierających, ludzi niezdolnych do

⁵³ Por. Franciszek, Bulla o Nadzwyczajnym Jubileuszu Miłosierdzia *Misericordiae vultus*, Watykan 2015, 8.

⁵⁴ Por. Z. Sobolewski, „*Caritas Christi urget nos*” (2 Kor 5, 14)-*duchowość Caritas*, dz. cyt., s. 724.

⁵⁵ Franciszek, *Hojna szafarka Bożego Miłosierdzia*. Homilia wygłoszona podczas Mszy św. kanonizacyjnej Matki Teresy z Kalkuty, założycielki Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Miłości, Watykan 4.09.2016, <https://naszdziennik.pl/wiara-stolica-apostolska/165817> (dostęp 19.10.2022)

⁵⁶ Por. tamże.

⁵⁷ Por. Franciszek, *Orędzie na Wielki Post 2016 r.*, „L'Osservatore Romano” 2016 nr 2, s. 6.

⁵⁸ Tamże.

wyrażenia wdzięczności”⁵⁹. Zdaniem W. Przygody obecny pontyfikat nacechowany jest „nadzwyczajną wrażliwością na drugiego człowieka, zwłaszcza na człowieka przeżywającego wielorakie formy marginalizacji we współczesnym, pogrążonym w konsumizmie świecie”⁶⁰. Papież przekonany jest o tym, że miłość, która motywuje posługę charytatywną, prowadzi do szacunku, zaufania, przyjaźni i braterstwa⁶¹. Podkreśla jej doniosłość w encyklice *Fratelli tutti*: „zostaliśmy stworzeni do pełni, którą można osiągnąć tylko w miłości”⁶². Jeśli stajemy się świadkami cierpienia drugiego człowieka, mamy obowiązek jak chrześcijanie z czułością i wrażliwością naśladować Chrystusa. Kształtować swoje serce zgodnie z nauczaniem Jezusa (por. Łk 10, 30-37). Taka postawa wyklucza wszelkie przejawy izolacji i dystansu. Prowadzi natomiast do współczucia i godności⁶³. Papież posługuje się obrazem budowania rodziny, przekonania o znajdowaniu się u siebie.

W. Przygoda podkreśla: „papież Franciszek apeluje, by w życiu i posłudze duszpasterskiej kapłanów był widoczny przede wszystkim prymat miłosierdzia”⁶⁴. Charakterystycznym sformułowaniem papieskiego nauczania jest przyjmowanie przez duchownych postawy czułości. Taki sposób przeżywania duszpasterskiej posługi Ojciec święty opiera na przypowieści o zagubionej owcy (por. Łk 15,1-7). Wzywa on kapłanów do naśladowania czułości, którą Bóg obdarza człowieka⁶⁵, ponieważ w ich misję i tożsamość wpisane jest

⁵⁹ Franciszek, *Jezus żywym wyrazem miłosierdzia Ojca*. Katecheza wygłoszona podczas audiencji jubileuszowej (Watykan 20.02.2016), „L'Osservatore Romano” 2016 nr 3-4, s. 40.

⁶⁰ W. Przygoda, *Antropologiczne podstawy posługi charytatywnej Kościoła w świetle encykliki Fratelli tutti*, „Społeczeństwo” nr 1(153) 2021, s. 77

⁶¹ Por. tamże, s. 78.

⁶² Franciszek, Encyklika *Fratelli tutti*, Watykan 2020, 62.

⁶³ Por. tamże.

⁶⁴ W. Przygoda, *Duszpasterz sługą miłosierdzia według nauczania papieża Franciszka*, „Roczniki Teologiczne” t. LXV, zeszyt 6 2018, s.75.

⁶⁵ Por. Franciszek, *Różgę trzeba zostawić w zakrystii*. Homilia podczas Mszy św. dla uczestników III Światowych Rekolekcji Kapłańskich, (Watykan 12.06.2015), „L'Osservatore Romano” 2015 nr 7-8, s. 38.

miłosierdzie⁶⁶. Duchowny ma być człowiekiem, który sam doświadczając Bożego działania poznaje miłosiernego Ojca w sakramencie pokuty i pojednania. A będąc jego szafarzem sam dzieli się tym, co otrzymał od Boga⁶⁷. Jednym z zadań, jakie zostało wyznaczone w bulli *Misericordiae vultus* ogłaszającej Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia jest przekazywanie dobroci i czułości Boga, ponieważ w ten sposób na rany ludzkich serc rozlewany jest kojący balsam miłosierdzia⁶⁸. Głównym sposobem realizacji tego postulatu jest styl życia i posługiwania duszpasterskiego⁶⁹. Papież w wielu miejscach daje wyraz temu, jakich postaw oczekuje od posługujących miłosierdzieniem. Zaleca pokorę i prostotę⁷⁰, praktykowanie miłości bliźniego i unikania intryg, plotek, stronnictw, protekcji i faworyzowania⁷¹. W swoim nauczaniu odnosi się również do kwestii finansów osób duchownych. Wykazując, że ich posługa powinna być nacechowana bezinteresownością. W przekonaniu o tym, że jeśli zabraknie tego profilu posługiwania, istnieje ryzyko rozminięcia się z Bogiem⁷². Priorytet miłosierdzia w posłudze duszpasterskiej dla papieża Franciszka

⁶⁶ Por. W. Przygoda, *Duszpasterz sługą miłosierdzia według nauczania papieża Franciszka*, dz. cyt., s. 77.

⁶⁷ Por. Franciszek, *Rezerwuar miłosierdzia*. Nauka rekolekcyjna w bazylice Matki Bożej Większej, (Watykan 2.06.2016), „L'Osservatore Romano” 2016 nr 6, s. 22.

⁶⁸ Por. Franciszek, Bulla o Nadzwyczajnym Jubileuszu Miłosierdzia *Misericordiae vultus*, dz. cyt., 5.

⁶⁹ Por. Franciszek, *Żyjemy w epoce miłosierdzia*. Przemówienie podczas spotkania z kapłanami diecezji rzymskiej, (Watykan 6.03.2014), „L'Osservatore Romano” 2014, nr 3-4, s. 30.

⁷⁰ Por. Franciszek, *Pasterze słuchający ludu*. Audiencja dla biskupów wyświęconych w ciągu ostatniego roku, (Watykan 19.09.2013), „L'Osservatore Romano” 2013 nr 11, s. 37.

⁷¹ Por. Franciszek, *Unikajmy dworskich nawyków i przyzwyczajzeń*. Homilia podczas Mszy św. koncelebrowanej z nowymi kardynałami, (Watykan 23.02.2014), „L'Osservatore Romano” 2014 nr 3-4, s. 9.

⁷² Por. Franciszek, *Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie*. Przemówienie na spotkaniu z duchowieństwem, zakonnikami, zakonnkami i seminarzystami w sanktuarium w El Quinche, (El Quinche 8.07.2015), „L'Osservatore Romano” 2015 nr 7-8, s. 17-19.

realizuje się przez trudne zadanie troszczenia się o osoby ubogie, zniewolone, chore, niepełnosprawne, uciskane, zasmucone i ze złamanym sercem. Wymaga to od duchownych współczucia i solidarności oraz otwartości serca, które odważy się przeżywać sytuacje egzystencjalne wiernych. Zaznacza on przy tym konieczność włączenia w posługę duchową osób znajdujących się w kryzysie ubóstwa⁷³. Podkreślenie ważności tego tematu zdaniem W. Przygody związane jest z istniejącą zależnością pomiędzy miłosierdziem a sensem i skutecznością duszpasterskiej posługi⁷⁴. „Tylko duszpasterstwo ukierunkowane na realizowanie przykazania miłości Boga i bliźniego w prostocie, pokorze i przy użyciu ubogich środków może przynieść oczekiwane zbawcze owoce. Takie duszpasterstwo wymaga uznania przez księży prymatu miłosierdzia w swoim życiu i posługiwaniu”⁷⁵.

3. Diecezjalne syntezy synodalne o istocie posłudze charytatywnej *caritas* i jej obszarach a nauczanie Benedykta XVI i Franciszka

W tym punkcie zostaną omówione syntezy diecezjalne pod kątem ich wierności nauczaniu papieżom. Następnie zostaną przedstawione przestrzenie posługi charytatywnej Kościoła w Polsce przedstawione w syntezach diecezjalnych.

Należy zauważyć, że nauczanie papieża Benedykta XVI dotyczące chrześcijańskiej *caritas* znajduje swoje miejsce w syntezach etapu diecezjalnego synodu o synodalności. Pierwszym istotnym elementem łączącym papieskie nauczanie jest dostrzeżenie, że „Kościół jest rodziną Bożą w świecie”⁷⁶, co pociąga za sobą zobowiązanie przychodzenia z pomocą wszystkim tym, którzy cierpią niedostatek. Synteza pochodząca z diecezji bielsko-żywieckiej zaznacza, że posługa charytatywna realizowana przez wspólnotę staje się świadectwem

⁷³ Por. W. Przygoda, *Duszpasterz sługą miłosierdzia według nauczania papieża Franciszka*, dz. cyt., s.88.

⁷⁴ Por. tamże, s. 90.

⁷⁵ Tamże.

⁷⁶ Por. Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, dz. cyt., 25.

praktykowania zasad wynikających z Ewangelii i jest praktycznym zastosowaniem ich w codzienności⁷⁷. Rozumienie istoty wiary przeżywanej w miłości wobec każdego człowieka ukazuje również synteza z archidiecezji białostockiej⁷⁸.

Kolejnym spójnym elementem z nauczaniem Ojca Świętego jest rozumienie, że posługa charytatywna wynika ze świadomości bycia świadkiem Chrystusa. W podsumowaniu prac zespołów synodalnych z diecezji tarnowskiej, czytamy, że „miłość bliźniego wyraża się w dziełach miłosierdzia, w czynnej solidarności z potrzebującymi. Świeccy są zobowiązani dbać o dobro wspólne, dawać świadectwo. Chrześcijanin żyje w świecie i jest za niego odpowiedzialny”⁷⁹. Ojciec święty przypominał, że „miłowani przez Boga ludzie stają się podmiotami miłości i sami mają być narzędziami łaski, by szerzyć miłość Bożą i rozbudowywać «sieć miłości»”⁸⁰.

Zauważenie sytuacji bliźniego jako realny wymiar wierności nauczaniu Jezusa zawarty w Ewangelii, będący konsekwencją realizacji chrześcijańskiej *caritas* znajduje swoje odzwierciedlenie w syntezie archidiecezji białostockiej gdzie czytamy, że Kościół jest żywy jeśli udziela odpowiedzi na ludzkie problemy i dylematy w zakresie wiary oraz jego potrzeby⁸¹. Poszanowanie godności drugiego człowieka jako istotny element świadectwa został ukazany w syntezie z diecezji sandomierskiej⁸².

Wyzwaniem, które wynika z nauczania papieża Benedykta XVI pozostaje ugruntowanie posługi charytatywnej w miłości Boga. Ona

⁷⁷ Por. *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 54.

⁷⁸ Tamże, s. 29.

⁷⁹ Tamże, s. 249.

⁸⁰ Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, Watykan 2009, 5.

⁸¹ Por. *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 27.

⁸² „Każda osoba ochrzczona powinna przez swoją postawę, swoje życie, dawać świadectwo wiary. Ważne jest tu poszanowanie godności człowieka. Każdy chrześcijanin powinien obdarzać szacunkiem drugiego człowieka bez względu na jego pochodzenie, rasę, status materialny czy społeczny. W Kościele powszechnym powinno stawiać się na rozwój wolontariatu i organizacji, które oferują pomoc potrzebującym”. Tamże, dz. cyt., s. 211.

bowiem winna być podstawowym punktem odniesienia i najważniejszą motywacją dla zaangażowanych na rzecz ubogich.

Analizując syntezy synodalne w świetle nauczania Franciszka o miłosierdziu należy podkreślić, że przewija się w nich refleksja dotycząca samej postawy ojca świętego, który nie tylko uczy o pewnych kwestiach, ale sam je praktykuje. Synteza z archidiecezji białostockiej, podkreśla wpływ postawy papieża na wierzących, czytamy, że jest on „wzorem do naśladowania zarówno w kwestii ubóstwa jak i wysłuchiwania ludzi”⁸³. Podsumowanie prac zespołów synodalnych ze wspomnianej archidiecezji dostrzega również, że „papieżowi Franciszkowi zależy na Kościele żywym. Co to znaczy? Żywy Kościół oparty jest nie na słowie, lecz na czynach. Wspólnota musi realizować wartości chrześcijańskie, działając nie słowem, lecz czynem”⁸⁴. W kontekście procesu drogi synodalnej papież Franciszek, przemawiając do kurii rzymskiej zwrócił uwagę na misję Kościoła, który nie może zamknąć się w sobie. Wskazuje, że wiąże się ona z miłością okazywaną ubogim, Dając do zrozumienia, że ludzka bieda ma wymiar materialny, duchowy, uczuciowy i moralny⁸⁵. Tłumacząc, że „Kościół jest zaproszony, by wyjść naprzeciw wszystkim biedom i jest wezwany do głoszenia Ewangelii wszystkim, ponieważ wszyscy, w taki czy inny sposób, jesteśmy ubodzy, czegoś nam brakuje”⁸⁶.

W kwestii wyobraźni miłosierdzia istotnym tekstem jest synteza pochodząca z diecezji łowickiej, która wskazuje, że „Aby dostrzec tych, którzy potrzebują pomocy i stać się dla nich miłosiernym należy najpierw docenić wymiar duchowy miłosierdzia. Kościół powinien zwrócić uwagę na to, by formować wspólnoty do zagłębiania się w obecność Miłosiernego Boga, aby na Jego wzór stawać się miłosiernym. Należy pamiętać, że powołaniem Kościoła jest szerzenie

⁸³ Tamże, s. 42.

⁸⁴ Tamże, s. 49.

⁸⁵ Por. Franciszek, *Uczestnictwo, misja i komunia to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego*. Przemówienie do kurii rzymskiej, (Watykan 23.12.2021), „L’Osservatore Romano” 2022 nr 1, s. 14.

⁸⁶ Tamże.

Miłosierdzia, bo wiara bez miłosierdzia jest martwa. Służba wobec bliźnich jest naśladowaniem Chrystusa⁸⁷. W podobny sposób znaczenie miłosierdzia relacjonowane jest w syntezie z diecezji płockiej: „papież Franciszek zachęca nas do budowania mostów międzypokoleniowych, tworzenia przestrzeni dialogu między ludźmi młodymi i seniorami. W tym względzie ogromną rolę powinna odegrać każda parafia, gdzie ludzie różnych pokoleń mogą odnaleźć różne sposoby włączenia się w życie społeczne i wspólnotowe”⁸⁸. Synteza archidiecezji białostockiej prowadzi do jeszcze jednej istotnej refleksji dotyczącej postawy duchownych w przeżywaniu miłosierdzia w kluczu jego rozumienia przez papieża Franciszka: „wielu księży wręcz emanuje bogactwem, a przy tym obrzydliwymi poglądami, wręcz przeciwnymi z nauką Jezusa. Księża powinni być przykładem tak jak Chrystus”⁸⁹.

Obszary działalności charytatywnej dostrzeżone w syntezach diecezjalnych obejmują najpierw posługę Caritas Polska. W podsumowaniu prac zespołów synodalnych diecezji gliwickiej, czytamy, o udzielanej pomocy przez grupy, osoby indywidualne oraz ośrodki i duszpasterstwa specjalistyczne, która jest postrzegana w sposób pozytywny, wymieniając udzielanie pomocy materialnej, duchowej i psychologicznej⁹⁰. Należy podkreślić zaznaczony w syntezie rozwój życia sakramentalnego oraz formy towarzyszenia. Za przykład podany jest Ośrodek Wychowawczo-Rehabilitacyjny dla Niepełnosprawnych w Rusinowicach, w którym przygotowuje się dzieci z różnym stopniem niepełnosprawności do sakramentu pokuty, I Komunii czy bierzmowania, wykazując się wrażliwością i delikatnością biorąc pod uwagę poszczególne sytuacje osób objętych troską⁹¹.

Synteza diecezji płockiej z posługi Caritas wyodrębnia jej znaczenie w kwestii budowania przestrzeni do dialogu, ponieważ udzielana pomoc stwarza przestrzeń do rozmowy z osobami potrzebującymi,

⁸⁷ *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 147.

⁸⁸ Tamże, s. 182.

⁸⁹ Tamże, s. 42.

⁹⁰ Por. tamże, s. 108.

⁹¹ Por. tamże.

chorymi, starszymi i odrzuconymi. Rozumiejąc, że posługa charytatywna związana z działalnością Caritas związana jest z pojawiającymi się nowymi wyzwaniami oraz wykorzystując nowe możliwości działania, które winny być integrowane w posłudze duszpasterskiej⁹².

Podsumowanie prac zespołów synodalnych z archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej zwraca uwagę na troskę o osoby chore i niepełnosprawne przez wolontariat i działalność charytatywną realizowane przez młodzież, grupy i Parafialne Oddziały Caritas⁹³. Z diecezji rzeszowskiej pochodzi refleksja dotycząca działalności diecezjalnej Caritas w zakresie pomocy osobom ubogim, marginalizowanym i wykluczonym społecznie⁹⁴.

Niezwykłe cennym głosem jest synteza pochodząca z archidiecezji gnieźnieńskiej, która przekazuje głos bezdomnych, wyrażających wdzięczność za działalność Caritas i posługę charytatywną⁹⁵. Głos osób znajdujących się w kryzysie bezdomności wybrzmiał również w syntezie archidiecezji gdańskiej, którzy wyrazili się pozytywnie o Kościele, zaznaczając znaczenie katechezy, sakramentów i działań charytatywnych⁹⁶. Synteza archidiecezji wrocławskiej zwraca uwagę na wartość świadectwa, które wynika z posługi charytatywnej, która z kolei wynika z zaspokajania potrzeb materialnych i społecznych przez m.in. kuchnie dla ubogich, wakacje dla dzieci i młodzieży oraz parafialne zespoły Caritas⁹⁷.

Dostrzeżenie obszarów i form posługi charytatywnej w syntezach diecezjalnych posiada swoją wartość ze względu na to, że staje się argumentem potwierdzającym wiarygodność Kościoła. Jak podkreśla W. Przygoda „Sytuacja pluralizmu kreuje rynek konkurujących ze sobą światopoglądów, systemów wartości, stylów życia i modeli zachowań, a obok zróżnicowanych form wiary pojawiają się postawy agnostyczne,

⁹² Por. tamże, s. 182.

⁹³ Por. tamże, s. 233.

⁹⁴ Por. tamże, s. 220.

⁹⁵ Por. tamże, s. 100.

⁹⁶ Por. tamże, s. 92.

⁹⁷ Por. tamże, s. 297.

kontestujące i indyferentne względem propozycji Kościoła. Sytuacja sekularyzacji spontanicznej i pluralizmu kulturowego wzmacnia rangę troski Kościoła o swoją wiarygodność w społeczeństwie⁹⁸. Jego zdaniem posługa charytatywna Kościoła jest jednym z kluczowych czynników umożliwiających umocnienie wiarygodności i zaufania społecznego dla Kościoła. Podkreśla również, że działalność Caritas ma w sobie potencjał do ukazywania istoty Kościoła, ponieważ ukazuje zgodność między nauczaniem i czynami. Zakłada autentyczność postaw wierzących w zakresie słów i działania. Świadectwo czynnej miłości wobec drugiego człowieka opartej na Słowie Bożym, liturgii i modlitwie⁹⁹. Wyjaśniając, że „Czyste dobro, pełne życzliwych gestów i szczerych słów dementuje przesady, topi lody obojętności, rodzi wrażliwość, przemienia ludzi”¹⁰⁰.

4. Wyzwania na przyszłość

Realizując cel artykułu, zostaną teraz omówione, wyłaniające się z syntez synodalnych, wyzwania stojące przed Kościołem w Polsce dotyczące posługi charytatywnej. Należą do nich: budowanie przestrzeni do dialogu, integracja wspólnot parafialnych, rodzina, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami oraz formacja kandydatów do kapłaństwa.

Przemawiając do wiernych diecezji rzymskiej papież Franciszek, zwraca uwagę, że procesy synodu o synodalności stają się okazją do dialogu. Jego tematem mają być ludzkie nędze, których doświadczają biskupi, księża, świeccy oraz członkowie stowarzyszeń. Ojciec Święty, tłumaczy dalej, że jeśli nie wejdziemy w synodalność ze szczerym i odważnym przyznaniem się do poszczególnych braków, nie będziemy wrażliwi na osoby odrzucone¹⁰¹. Synteza krajowa zwraca

⁹⁸ W. Przygoda, *Caritas Polska-30 lat budowania sieci miłości pośród ubogich i potrzebujących*, s. 100, w: U. Bejma, M. Iżycki, L. Szot (red.), *Z pomocą potrzebującym. 30-lecie Caritas Polska*, Warszawa 2020.

⁹⁹ Por. tamże.

¹⁰⁰ Tamże.

¹⁰¹ Por. Franciszek, *Podążanie razem urzeczywistnia prawdziwą komunię*. Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej (Watykan 18.09.2021), „L'Osservatore

uwagę na dysonans między nauczaniem Kościoła dotyczącego dialogu i jego realizacji. Wyrażając przekonanie o tym, że jeśli chce żyć zgodnie z Ewangelią, powinien brać w obronę i przychodzić z pomocą słabszym, skrzywdzonym i dyskryminowanym, uwzględniając ich pragnienie wzrastania w wierze¹⁰².

Pierwszym wyzwaniem jest budowanie przestrzeni dialogu. Synteza diecezji rzeszowskiej wskazuje na marginalizowanie następujących kategorii osób: „osoby żyjące w związkach niesakramentalnych, osoby rozwiedzione i takie, które trwają w mocy węzła małżeńskiego, ale żyją w nowych związkach, wierzący, ale nie praktykujący sakramentów; na marginesie są także osoby odsunięte przez wspólnotę wiernych (cicha separacja), osoby poranione duchowo, które nie miały przykładu wiary, osoby skrzywdzone, osoby będące w kryzysie wiary, osoby pracujące za granicą, katolicy rytu przedsoborowego, kobiety samotnie wychowujące dzieci, osoby uzależnione, bezdomni i ubodzy, osoby niepełnosprawne, chore psychicznie, kapłani w kryzysie wiary, także „tradycyjni katolicy” czyli małżeństwa sakramentalne, które potrzebują również uwagi, troski duszpasterskiej, która wzmocni ich chrześcijańską tożsamość na rzecz świadectwa potrzebnego innym”¹⁰³. Synteza diecezji toruńskiej wymienia: „małżeństwa niesakramentalne, czy osoby, które same się wykluczyły poprzez podpisanie aktu apostazji, są jednak ochrzczone; to również niewierzący, członkowie grup LGBT, innowiercy, osoby samotne, mieszkańcy domów opieki społecznej, alkoholicy, kobiety, osoby rozwiedzione, chorzy, ciężko pracujący, ubodzy, ludzie walczący z Kościołem z powodu zranień, tworzący wspólnoty w parafii, ale pozostawieni sami sobie. Jedną z odpowiedzi: na marginesie pozostawione są osoby młode, do których umysłów niestety większość kapłanów ma problem dotrzeć”¹⁰⁴. Potrzeba wymiany doświadczeń związanych z udzielaniem pomocy charytatywnej, znajduje swoje potwierdzenie w syn-

Romano” 2021 nr 11, s. 9.

¹⁰² Por. *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 19.

¹⁰³ Tamże, s. 218-219.

¹⁰⁴ Tamże, s. 253.

tezie z diecezji gliwickiej¹⁰⁵. Synteza archidiecezji łódzkiej zaznacza konieczność gromadzenia w przestrzeni opieki duszpasterskiej osób z różnymi doświadczeniami wśród, których znajdowałyby się również te postrzegane jako znajdujące się na peryferiach¹⁰⁶. Na osoby znajdujące się na marginesie, zdystansowane i będące na peryferiach zwraca również uwagę synteza z archidiecezji gnieźnieńskiej. W tej kwestii wybrzmiewa głos seniorów, którzy zauważają obojętność duchownych wobec tego typu osób¹⁰⁷.

Wyzwanie, jakie staje przed Kościołem w Polsce w kontekście posługi charytatywnej najczęściej powtarzające się w syntezach to wyjście do osób znajdujących się na peryferiach Kościoła. Przykładowo taki głos wybrzmiewa w syntezie archidiecezji białostockiej, która wskazuje na pomoc osobom, którym nie była do tej pory udzielana¹⁰⁸. Wartość realizacji tego wyzwania ukazana jest także w syntezie diecezji rzeszowskiej, z której wynika znaczenie tego, co mają do powiedzenia na temat życia, Boga i Kościoła osoby marginalizowane, wskazując również na wartość wspólnego uczestniczenia w Eucharystii, adoracji Najświętszego Sakramentu, polecenia się ich wstawiennictwu w modlitwie czy proszenia o radę¹⁰⁹. Czytamy w syntezie „W środowiskach osób społecznie wykluczonych można doświadczyć słuchania, tworzyć relacje, nauczyć się służyć i odkryć własne człowieczeństwo. Kształtowanie wyobraźni miłosierdzia, to szansa duszpasterska, aby tworzyć Kościół bliskości, Kościół współczujący, Kościół zatroskany, taki, który dostrzega potrzeby i im zaradza”¹¹⁰. Ten głos ściśle łączy się ze wskazaniami dotyczącymi posługi duszpasterskiej papieża Franciszka, który zwraca uwagę na konieczność angażowania w nią ludzi dyskryminowanych i często niebranych pod uwagę w duszpasterstwie. Ponieważ jak sam „Olbrzymia

¹⁰⁵ Por. tamże, s. 109.

¹⁰⁶ Por. tamże, s. 152.

¹⁰⁷ Por. tamże, s. 100.

¹⁰⁸ Por. tamże, s. 39.

¹⁰⁹ Por. tamże, s. 220.

¹¹⁰ Tamże.

większość ubogich otwarta jest szczególnie na wiarę; potrzebują Boga i nie możemy nie ofiarować im Jego przyjaźni, Jego błogosławieństwa, Jego Słowa, sprawowania sakramentów i propozycji drogi wzrostu i dojrzewania w wierze. Opcja preferencyjna musi głównie przyjąć formę uprzywilejowanej i priorytetowej opieki duchowej¹¹¹.

Drugim wyzwaniem jest integrowanie wspólnoty parafialnej w posłudze charytatywnej. Synteza diecezji drohiczyńskiej podkreśla znaczenie znajomości konkretnych sytuacji i potrzeb osób oczekujących pomocy. Ponieważ tylko w ten sposób pomoc może być realna i skuteczna¹¹². W tym zakresie najskuteczniejszą formą umożliwiającą zapoznanie się z sytuacją ubogich jest skorzystanie z wiedzy wspólnoty parafialnej. Synteza diecezji łowickiej również podkreśla znaczenie pomocy, która udzielana jest w sposób konkretny. Jednym z głównych postulatów w tym zakresie jest współpraca parafii z instytucjami kościelnymi i państwowymi zajmującymi się działalnością charytatywną. Zadaniem wspólnoty jest dostrzeganie w otoczeniu osób, którym pomoc jest potrzebna. Synteza podkreśla również znaczenie pomocy, która ma realny wymiar, uwzględniając znaczenie roztropności w jej świadczeniu¹¹³. Synteza diecezji opolskiej w kontekście posługi charytatywnej realizowanej przez parafię uwypatnia konieczność jej ożywienia i zintensyfikowania¹¹⁴. Podsumowanie prac zespołów synodalnych z archidiecezji katowickiej łączy wzrost życia duchowego z zaangażowaniem wierzących na rzecz wspólnoty parafialnej. Duszpasterstwo winno cechować się empatią i odwagą wychodzenia do drugiego człowieka, aby móc przyjść mu z pomocą w zakresie duchowym i materialnym¹¹⁵. Wzrost poczucia odpowiedzialności za wspólnotę został uwypatniony w syntezie

¹¹¹ Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, dz. cyt., 200.

¹¹² Por. *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 79.

¹¹³ Por. tamże, s. 147.

¹¹⁴ Por. tamże, s. 165.

¹¹⁵ Por. tamże, s. 117.

diecezji ełckiej, w której podkreślano zaangażowanie w radach duszpasterskich, ekonomicznych oraz Parafialnych Zespołach Caritas¹¹⁶.

Różnorodność ludzkich potrzeb niejednokrotnie wymaga zaangażowania bardzo konkretnych instytucji, które działają w sposób profesjonalny. Nie powinno ono jednak nigdy zamykać się na zaangażowanie konkretnych wspólnot, a przede wszystkim parafii. Ona w swoją funkcję ma wpisana czynną miłość bliźniego, umożliwiając udzielanie wsparcia w sposób konkretny i bezpośredni¹¹⁷. Dlatego konieczne jest podkreślanie odpowiedzialności każdego z wierzących za posługę charytatywną Kościoła, która wybrzmiewa nie tylko w słowach, ale przede wszystkim w czynach płynących z miłości do potrzebujących bliźnich¹¹⁸. W ten sposób realizuje się dynamika miłości, która jest najpierw darem Boga przeżywanym przez konkretnego człowieka. Jej doświadczenie prowadzi do pragnienia serca, aby wprowadzić ją w czyn w konkretnej wspólnocie i wobec konkretnych ludzi, tworząc w ten sposób sieć relacji opartych na dobroczynności¹¹⁹. Ważność integracji wspólnoty parafialnej podkreślony jest również w instrukcji o nawróceniu duszpasterskim parafii, w której czytamy, że nieodłącznym elementem posługi duszpasterskiej świadczącym o jej autentyczności jest ewangelizacja, sprawowanie sakramentów i dzieła miłosierdzia¹²⁰. Znaczenie tego procesu podkreślone jest słowami: „We współczesnej dobie, czasami charakteryzującej się marginalizacją i samotnością, wspólnota parafialna jest powołana, aby być żywym znakiem bliskości Chrystusa poprzez sieć braterskich relacji, skierowanych na nowe formy ubóstwa”¹²¹.

¹¹⁶ Por. tamże, s. 86.

¹¹⁷ Por. W. Przygoda, *Caritas Polska-30 lat budowania sieci miłości pośród ubogich i potrzebujących*, dz. cyt., s. 102.

¹¹⁸ Por. tamże, s. 103.

¹¹⁹ Por. Kluz M., *Wymagania miłości w życiu społecznym w świetle encyklik *Deus caritas est* i *Caritas in veritate* papieża Benedykta XVI*, dz. cyt., s. 196.

¹²⁰ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, Wrocław 2020, 19.

¹²¹ Tamże.

Trzecie wyzwanie związane jest z rodziną. Z jednej strony, tak jak w przypadku syntezy archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej, podkreśla się znaczenia rodziny dla rozwoju i przeżywania wiary, kształtowania w sobie rozumienia wspólnoty i jej praktykowania, poznawania wartości i podejmowania decyzji. Staje się to możliwe dzięki oferowanej formacji realizowanej w różnych formach duszpasterstwa oraz dzielności charytatywnej parafii¹²². Z drugiej strony, jak to wybrzmiewa w syntezie diecezji bielsko-żywieckiej, podkreśla się potrzebę oferowania doradztwa i wsparcia dla rodzin znajdujących się w kryzysie, aby móc w pełni realizować wyobrażnię miłosierdzia¹²³. Wśród przejawów kryzysu ks. Adam Sobczyk wymienia „słabości samych małżonków przejawiające się w egoizmie, braku wiary, wierności, ofiarności, gotowości do przebaczenia i wzajemnej pomocy”¹²⁴. Papież Franciszek jako jedną z głównych przyczyn kryzysu wymienia współczesną kulturę, która przez kreowany sposób życia utrudnia budowanie więzi międzyludzkich i rodzinnych¹²⁵. Jako drugi czynnik podaje sprowadzenie miłości małżeńskiej jedynie do uczuć, które muszą mieć swoje potwierdzenie w pozytywnym odczuciu¹²⁶. W adhortacji *Amoris laetitia* zwraca uwagę na aktualną sytuację rodziny. Ojciec święty podkreśla wpływ indywidualizmu, tempo współczesnego życia¹²⁷, traktowanie jej jako miejsce przechodnie¹²⁸, czy w końcu osłabienie wiary i praktyk religijnych¹²⁹. Kluczowym w tej perspektywie zdaje się propagowanie i praktykowanie wskazań zawartych w tym dokumencie. Ojciec święty podaje w nim receptę na kryzysy, które mają miejsce w rodzinach. Podkreśla znaczenie niepodawania się zniechęceniu, rezygnacji i przeciętności,

¹²² Por. *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 237.

¹²³ Por. tamże, s. 54.

¹²⁴ Por. A.J. Sobczyk, *Rodzina chrześcijańska w nauczaniu papieża Franciszka*, „Teologia i Moralność” nr 2(16) 2014, s. 207.

¹²⁵ Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, dz. cyt., 66

¹²⁶ Por. tamże, 67.

¹²⁷ Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, Watykan 2016, 33.

¹²⁸ Por. tamże, 34.

¹²⁹ Por. tamże, 43.

ale wykorzystania go ku przemianie. Unikania przyjmowania postawy obrony za wszelką cenę przez ukrywanie i relatywizowanie problemów. Rozwiązanie trudności staje się możliwe, pod warunkiem że osoby, których one dotyczą, nie izolują się, stając się małośkowe i milczące¹³⁰.

Czwarte wyzwanie dotyczy seniorów. Synteza archidiecezji lubelskiej dostrzega brak komunikacji między grupami charytatywnymi a osobami w podeszłym wieku. Zauważa również potrzebę tworzenia wolontariatu dla osób samotnych i starszych. Zaznacza także, ograniczoną ofertę duszpasterską dla osób w średnim wieku oraz samotnych¹³¹. W pozytywny sposób wypowiada się synteza diecezji płaskiej, która podkreśla znaczenie pomocy udzielanej seniorom¹³². Już w 1998 roku Papieska Rada ds. Świeckich w dokumencie *Godność i posłannictw ludzi starszych w Kościele i świecie*, podkreślała konieczność wypracowywania form i metod duszpasterskich odpowiadających na potrzeby i oczekiwania duchowe osób starszych, umożliwiając im rozumienie sensu życia, jego przeznaczenia i obrony¹³³. Wskazując, że przed wspólnotą Kościoła stoi zadanie przyjęcia świadectwa ich wiary, życia i miłości przez uczestniczenie w misji¹³⁴. Papież Franciszek w swoim nauczaniu podkreśla szacunek wobec ludzi starszych¹³⁵. Zadaniem całej wspólnoty Kościoła jest potwierdzanie godności i znaczenia osób w jesieni życia, wspieranie ich w sytuacji, gdy rodziny jako pierwsze odpowiedzialne za troskę o osoby starsze, z różnych powodów z tej troski rezygnują. Działania podejmowane w tym zakresie powinny służyć zapewnieniu godziwego życia, troskę duchową,

¹³⁰ Por. tamże, 232-234.

¹³¹ Por. *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 137.

¹³² Tamże, s. 182.

¹³³ Por. T. Wielebski, *Teologiczne podstawy duszpasterstwa ludzi starszych*, s. 87, w: M.J. Tutak, T. Wielebski (red.), *Seniorzy wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, Warszawa 2019.

¹³⁴ Por. tamże, s. 99.

¹³⁵ Por. R. Ceglarek, *Zadania katechetyczne i wychowawcze osób starszych w nauczaniu papieża Franciszka*, s. 117, w: tamże.

opiekę medyczną oraz umożliwić zaangażowanie¹³⁶. Warto zwrócić uwagę jeszcze na dwa aspekty wynikające z zainteresowania osobami starszymi wynikającymi z nauczania papieża Franciszka. Jak stwierdza ks. Roman Ceglarek, mogą być one nauczycielami wiary w swoich rodzinach¹³⁷ oraz źródłem życiowej mądrości wynikającej z ich życiowego doświadczenia¹³⁸.

Piąte związane dotyczy osób, których dotyka niepełnosprawność. Synteza archidiecezji gdańskiej przekazuje głos rodziców i opiekunów takich osób, wyrażających swoje pragnienie uwzględniania ich w inicjatywach ewangelizacyjnych oraz Mszy św. dla nich. Postulat ten wynika z doświadczeń przeżywania Eucharystii z ogółem wiernych, gdzie zachowanie osób z niepełnosprawnościami przez wielu uznawane jest jako rozprasające¹³⁹. Znaczenie tego głosu jest istotne w kontekście współczesnego świata, który często marginalizuje bądź instrumentalnie traktuje takie osoby. Kościół podkreślając ich godność i wartość przyznaje im status osoby, który w pełni uczestniczy w jego życiu, posłannictwie i misji¹⁴⁰. Naśladowanie Jezusa Chrystusa domaga się od wierzących zdolności widzenia osób niepełnosprawnych w kluczu miłosierdzia, wykluczając wszelkiej przejawy marginalizacji, ukazując ich godność i wartość. Dlatego zadaniem wspólnoty Kościoła jest tworzenie takich struktur i postaw, które umożliwią im w pełni uczestniczyć w ich życiu¹⁴¹. Z diecezji wrocławskiej pochodzi postulat osób głuchych, uczestniczących w procesie konsultacji, którzy podkreślają potrzebę duszpasterzy znających język migowy, co umożliwiłoby swobodniejszy dostęp do sakramentów¹⁴².

¹³⁶ Por. tamże, s. 118-119.

¹³⁷ Por. tamże, s. 121-127.

¹³⁸ Por. tamże, s. 127-132.

¹³⁹ Por. *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 92.

¹⁴⁰ Por. R. Zapotoczny, *Osoba niepełnosprawna w Kościele*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” nr 1:2014, s. 109-110.

¹⁴¹ Por. S. Bielecki, *Niepełnosprawni w Kościele*, „Kieleckie Studia Teologiczne” nr 8:2009, s. 280-281.

¹⁴² Por. *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 288.

Szóste wyzwanie związane jest z formacją kandydatów do kapłaństwa. Synteza diecezji gliwickiej wskazuje na potrzebę uwzględnienia w czasie przygotowania posługi charytatywnej, umożliwiając ukształtowanie w przyszłych duchownych kompetencje i wrażliwość wobec ubogich i potrzebujących¹⁴³. Konieczność zmiany zaznacza również synteza archidiecezji łódzkiej, podkreślając znaczenie wrażliwości na drugiego człowieka i ducha służby, sugerując praktyki m.in. w szpitalach i domach pomocy¹⁴⁴. Należy podkreślić, że formacja alumnów w oparciu o *Droga formacji presbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, wprowadza przedmioty *posługa charytatywna* oraz *posługa wobec chorych i umierających* w program zajęć etapu pastoralnego i obejmując elementu systematyzującego wiedzę w tym zakresie¹⁴⁵. W proces formacji seminarzystów wpisany jest aspekt praktyczny przez towarzyszenie „osobom posługującym w więzieniach i domach samotnej matki bądź dalej pełnić praktyki w szpitalach, domach opieki i hospicjach, aby w większym stopniu (adekwatnym do posiadanej wiedzy, kompetencji i umiejętności) włączać się w prowadzone tam duszpasterstwo. Praktyki realizowane na etapie filozoficznym mają służyć integralnemu rozwojowi seminarzystów, zdobywaniu doświadczeń pastoralnych i poznawaniu różnorodności duszpasterskich działań Kościoła – zarówno społeczno-charytatywnych, jak i ewangelizacyjnych”¹⁴⁶. W toku studiów i praktyk wakacyjnych powinny być uwzględnione elementy „nie tylko liturgii i katechezy, lecz także ewangelizacji, służby bliźnim itd”¹⁴⁷.

¹⁴³ Por. tamże, s. 109.

¹⁴⁴ Por. tamże, s. 152.

¹⁴⁵ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji presbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, 2021, 637-640. https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2021/06/20210616_Droga-formacji-presbiterow-w-Polsce.pdf (dostęp 19.10.2022).

¹⁴⁶ Tamże, 294.

¹⁴⁷ Tamże, 310.

* * *

Posługa charytatywna Kościoła w syntezach etapów diecezjalnych synodu o synodalności jest przede wszystkim rozumiana, zgodnie z nauczaniem Benedykta XVI, jako spełnienie przykazania miłości, co należy do istot i natury posłannictwa Kościoła w świecie. Wymaga to od jego członków *formacji serca*, które będzie wrażliwe na ubóstwo drugiego człowieka. Tylko w ten sposób wspólnota wierzących staje się żywym i autentycznym świadkiem Jezusa Chrystusa, będąc miejscem pomocy i troski o siebie nawzajem. Zakłada przeżywanie jej w pokorze, bez rutyny oraz z zaangażowaniem. Przeżywanie posługi charytatywnej, która wynika z miłości, łączy się z doświadczeniem i przeżywaniem bliskości Boga.

Realizowanie posługi charytatywnej łączy się z również z nauką o Bożym miłosierdziu, którego świadkiem i propagatorem jest papież Franciszek. Dla uczestników etapów diecezjalnych synodu o synodalności jest on wzorem do naśladowania, ponieważ słowem i czynem potwierdza znaczenie miłosierdzia w życiu wierzących przez to, że wzywa do jego okazywania wszystkim potrzebującym. Sam papież w swoim posługiwaniu jest blisko ludzi ubogich. Uczestnicy procesu konsultacji synodalnych doceniają duchową wartość miłosierdzia, dostrzegając zależność między przekazywaną treścią, która motywuje do wprowadzenia jej w życie przez kształtowanie wyobraźni miłosierdzia. Prowadzi to do dostrzegania przestrzeni ludzkiej biedy i poszukiwania sposobów przychodzenia im z pomocą. Wobec duchownych stawia zmaganie bycia autentycznymi świadkami miłosierdzia przez przykład osobistego ubóstwa i troskę o potrzebujących.

Syntezy dostrzegają realną pomoc charytatywną, która ma miejsce we wspólnocie Kościoła. Szczególnie podkreślane jest znaczenie działalności Caritas Polska. Inicjatywy przez nią podejmowane wpisują się w rozumienie i przeżywanie miłości chrześcijańskiej i wyobraźni miłosierdzia. Jednym z najcenniejszych głosów w etapie konsultacji jest głos samych ubogich, którzy doceniają i wyrażają swoją wdzięczność za świadczoną im pomoc materialną i duchową. W ten sposób posługa charytatywna staje się argumentem potwierdzającym wiarygodność Kościoła, który pozostaje wierny nauczaniu Jezusa Chrystusa.

Z podjętej analizy rozumienia posługi charytatywnej Kościoła w Polsce w etapach diecezjalnych synodu o synodalności wyłaniają się również wyzwania. Syntezy wskazują na sześć takich wyzwań: budowanie przestrzeni dialogu z osobami marginalizowanymi, integracja wspólnot parafialnych w posłudze charytatywnej, rodzina, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami oraz formacja kandydatów do kapłaństwa. Niech ich realizacja będzie drogowskazem dla Kościoła w Polsce.

Streszczenie

Posługa charytatywna Kościoła jak naucza Benedykt XVI należy do jego natury i istoty. Wynika on z doświadczenia Bożej miłości, która wpływa na wierzących w taki sposób, że pragną oni dzielić się nią z każdym człowiekiem. Taki sposób rozumienia *caritas* znajduje swoje potwierdzenie w syntezach diecezjalnych synodu o synodalności, które podkreślają znaczenie dawania świadectwa o wierności Ewangelii przez świadectwo miłości. Istotnym zadaniem pozostaje formowanie wierzących, którzy będą potrafili żyć w doświadczeniu Bożej miłości i dzięki temu dzielić się nią z innymi. Także oddziaływanie nauczania i świadectwa papieża Franciszka o Bożym miłosierdziu znajduje swoje odzwierciedlenie w syntezach diecezjalnych synodu o synodalności. Dla uczestników jest on wzorem realizowania posługi wobec ubogich. A jego nauczanie nieustannie motywuje do podejmowania zaangażowania na rzecz potrzebujących.

W dostrzeżonych przez syntezy obszarach posługi charytatywnej niezwykle cenne jest zaangażowanie się w etap diecezjalny samych ubogich, którzy wyrazili swoją wdzięczność za posługę charytatywną Kościoła.

Analiza syntez diecezjalnych w kontekście posługi charytatywnej wskazuje na następujące zadania: budowanie przestrzeni dialogu z osobami marginalizowanymi, integracja wspólnot parafialnych w posłudze charytatywnej, rodzina, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami oraz formacja kandydatów do kapłaństwa.

Summary

The charitable service of the Church, as Benedict XVI teaches, belongs to its nature and essence. It results from the experience of God's love, which affects believers in such a way that they want to share it with everyone. This

way of understanding *caritas* is confirmed in the diocesan syntheses of the synod on synodality, which emphasize the importance of bearing witness to the fidelity of the Gospel through the witness of love. An important task remains to form believers who will be able to live in the experience of God's love and thus share it with others.

The impact of the teaching and testimony of Pope Francis on God's mercy is reflected in the diocesan synods of the synod on synodality. For the participants, he is a model of service to the poor. And his teaching constantly motivates to engage in helping those in need.

In the areas of charitable service noted by the syntheses, it is extremely valuable to engage in the diocesan stage of the poor themselves, who expressed their gratitude for the charitable service of the Church.

The analysis of diocesan syntheses in the context of charity service indicates the following tasks: building a space for dialogue with marginalized people, integration of parish communities in charity service, family, seniors, people with disabilities and formation of candidates for the priesthood.

Słowa kluczowe: posługa charytatywna, *caritas*, miłosierdzie, synod o synodalności, syntezy diecezjalne

Keywords: charity, *caritas*, mercy, synod on synodality, diocesan syntheses

Bibliografia

Dokumenty Magisterium

II Sobór Watykański, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Watykan 1965.

II Sobór Watykański, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, Watykan 1965.

Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, Watykan 2005.

Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, Watykan 2009.

Benedykt XVI, *Dobro i społeczeństwo nie mogą przetrwać bez wolontariatu*, Spotkanie z wolontariuszami w Wiedniu, (Wiedeń 9.09.2007), „L'Osservatore Romano” 2007 nr 7-8, s. 30-32.

Franciszek, Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium*, Watykan 2011.

Franciszek, Adhortacja apostołska *Amoris laetitia*, Watykan 2016.

Franciszek, Encyklika *Fratelli tutti*, Watykan 2020.

Franciszek, Bulla o Nadzwyczajnym Jubileuszu Miłosierdzia *Misericordiae vultus*, Watykan 2015.

- Franciszek, *Pasterze słuchający ludu*. Audiencja dla biskupów wyświęconych w ciągu ostatniego roku, (Watykan 19.09.2013), „L'Osservatore Romano” 2013 nr 11, s. 35-37.
- Franciszek, *Unikajmy dworskich nawyków i przyzwyczajzeń*. Homilia podczas Mszy św. koncelebrowanej z nowymi kardynałami, (Watykan 23.02.2014), „L'Osservatore Romano” 2014 nr 3-4, s. 8-9.
- Franciszek, *Żyjemy w epoce miłosierdzia*. Przemówienie podczas spotkania z kapłanami diecezji rzymskiej, (Watykan 6.03.2014), „L'Osservatore Romano” 2014 nr 3-4, s. 29-32.
- Franciszek, *Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie*. Przemówienie na spotkaniu z duchowieństwem, zakonnikami, zakonnkami i seminarzystami w sanktuarium w El Quinche, (El Quinche 8.07.2015), „L'Osservatore Romano” 2015 nr 7-8, s. 17-22.
- Franciszek, *Różgę trzeba zostawić w zakrystii*. Homilia podczas Mszy św. dla uczestników III Światowych Rekolekcji Kapłańskich, (Watykan 12.06.2015), „L'Osservatore Romano” 2015 nr 7-8, s. 37-38.
- Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów*, (Watykan 17.10.2015), „L'Osservatore Romano” 2015 nr 11, s. 4-8.
- Franciszek, *Orędzie na Wielki Post 2016 r.*, „L'Osservatore Romano” 2016 nr 2, s. 4-6.
- Franciszek, *Jezus żywym wyrazem miłosierdzia Ojca*. Katecheza wygłoszona podczas audiencji jubileuszowej, (Watykan 20.02.2016), „L'Osservatore Romano” 2016 nr 3-4, s. 40-41.
- Franciszek, *Rezerwuar miłosierdzia*. Nauka rekolekcyjna w bazylice Matki Bożej Większej, (Watykan 2.06.2016), „L'Osservatore Romano” 2016 nr 6, s. 22-26.
- Franciszek, *Podążanie razem urzeczywistnia prawdziwą komunię*. Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej, (Watykan 18.09.2021), „L'Osservatore Romano” 2021 nr 11, s. 4-10.
- Franciszek, *Uczestnictwo, misja i komunია to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego*. Przemówienie do kurii rzymskiej, (Watykan 23.12.2021), „L'Osservatore Romano” 2022 nr 1, s. 10-15.
- Franciszek, *Hojna szafarka Bożego Miłosierdzia*. Homilia wygłoszona podczas Mszy św. kanonizacyjnej Matki Teresy z Kalkuty, założycielki Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Miłości, (Watykan 4.09.2016), <https://naszdziennik.pl/wiara-stolica-apostolska/165817> (dostęp 19.10.2022).
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, Wrocław 2020.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji presbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, 2021. <https://episkopat.pl/wp-content/>

uploads/2021/06/20210616_Droga-formacji-prezbiterów-w-Polsce.pdf (dostęp 19.10.2022).

Vademecum synodu o synodalności, <https://www.archidiecezja.wroc.pl/pliki/vademecum-synodu-o-synodalnosci.pdf> (dostęp 19.10.2022).

Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych. https://synod.org.pl/wp-content/uploads/2022/08/Wszystkie-syntezy-razem_20220830_1032.pdf (dostęp 19.10.2022).

Literatura

Bejma U., M. Iżycki, L. Szot (red.), *Z pomocą potrzebującym. 30-lecie Caritas Polska*, Warszawa 2020.

Bielecki S., *Niepełnosprawni w Kościele*, „Kieleckie Studia Teologiczne” nr 8 2009, s. 271-282.

Caritas Polska. Raport 2021, <https://caritas.pl/wp-content/uploads/2022/07/raport-caritas-za2021-final-lekki.pdf> (dostęp 19.10.2022).

Epicoco L.M., *Synod nie jest formą demokracji*, „L'Osservatore Romano” 2021 nr 11, s. 3.

Kluz M., *Wymagania miłości w życiu społecznym w świetle encyklik Deus caritas est i Caritas in veritate papieża Benedykta XVI*, „Studia Nauk Teologicznych” 12 (2017), s. 191-210.

Przygoda W., *Charytatywna funkcja Kościoła*, w: R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski (red.), *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin 2006, s. 130-138.

Przygoda W., *Specyfika posługi charytatywnej Kościoła w ujęciu kard. Paula Josefa Cordesa*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2 (57) 2010, s. 25-38.

Przygoda W., *Chrześcijanin świadkiem miłości w świecie. Refleksja pastoralna na podstawie encyklik papieża Benedykta XVI*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 3 (58) 2011, s. 335-348.

Przygoda W., *Duszpasterz służą miłosierdzia według nauczania papieża Franciszka*, „Roczniki Teologiczne” t. LXV, zeszyt 6:2018, s. 75-93.

Przygoda W., *Antropologiczne podstawy posługi charytatywnej Kościoła w świetle encykliki Fratelli tutti*, „Społeczeństwo” nr 1(153) 2021, s. 77-94.

Sobczyk A.J., *Rodzina chrześcijańska w nauczaniu papieża Franciszka*, „Teologia i Moralność” nr 2(16) 2014, s. 201-214.

Sobolewski Z., *„Caritas Christi urget nos” (2 Kor 5, 14)-duchowość Caritas*, „Studia Łęckie” 19(2017) numer specjalny, s. 715-732.

Tutak M.J., T. Wielebski (red.), *Seniorzy wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, Warszawa 2019.

Zapatoczny R., *Osoba niepełnosprawna w Kościele*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” nr 1:2014, s. 103-126.

Biogram

O. Jarosław Pakuła OFM Conv. – prezbiter w zakonie Braci Mniejszych konwentualnych; w 2013 roku uzyskał tytuł magistra teologii na uniwersytecie kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; w 2023 roku ukończył Podyplomowe Studia Biblijno-Pastoralne i uzyskał licencjat kanoniczny z teologii pastoralnej na wspomnianym uniwersytecie; zainteresowania naukowe: teologia pastoralna, analiza wpływu inicjatyw papieża Franciszka na wiarę współczesnego człowieka; posługuje duszpastersko w Łodzi. E-mail: jaroslawmpakula@gmail.com